

A jobb szárny

Káprázat

CĂRTĂRESCU,

Mircea

Sóvárgás

(Csiki László ford.)

Jelenkor, 1997

Vakvilág –

A balszárny

(Csiki László ford.)

Jelenkor, 2000

Lulu

(Lövéttei Lázár

László ford.)

Gondolat, 2004

Miért szeretik

a nőket?

(Kosztza Gabriella

ford.)

Jelenkor, 2007

Sárkányok

enciklopédiája

(Szócs Géza ford.)

Bookart, 2011

Káprázat. A test

(Kosztza Gabriella

ford.)

L'Harmattan, 2015

„A parazita”

(Csiki László ford.)

Magyar Lettre

Internationale, 25

„Felvonóház”

(Csiki László ford.)

Magyar Lettre

Internationale, 33

„Lulu” (részlet)

Magyar Lettre

Internationale, 58

„Levante” (részletek)

(Lövéttei Lázár

László ford.)

Magyar Lettre

Internationale, 39,

43, 58

„Békafül”

(Kosztza Gabriella

ford.)

Magyar Lettre

Internationale, 64

„Amikor a szőnyeg

elkészült...”

(Kosztza Gabriella

ford.)

Magyar Lettre

Internationale, 82

„A test”

(Kosztza Gabriella

ford.)

Magyar Lettre

Internationale, 95

A vállát átölelve visszavittem a konyhába. Még sohasem értem hozzá így, ahogy valójában soha nem is beszélgettem vele. Most éreztem, hogy egész testében remeg, nem a kinti hideg miatt, vagy nem csak attól. Megint bementünk a nagyszobába, ahol pislákoló kék fényel csak az Electronica márkájú fekete-fehér tévé világított. Apám leült az asztal ablak felőli végéhez, és szokása szerint teljesen elmerült a valóságot helyettesítő mesterséges látványban. Anyám az asztal másik végén ült, a kárminpiros terítő mögött, amelyen az utóbbi években vastag üveglap is volt. Évekig társasjátékoztak vagy römisztek azon a puha, kifürkészhetetlen mintájú és rojtos szelű abroszon, a lámpa gyenge villanykörtéi alatt kétségbeesetten próbálták agyonütni az időt. Amikor az unalom véget vetett az utolsó partinak, és bementem a szobámba, az íróasztalomon ülve, csupasz talpammal az akkoriban még meleg radiátorra támaszkodva hallottam, hogy áttértek másik foglalatosságukra, a háztartási elszámolásra, összeadták, mennyit adott ki anyám kenyérre – félbarnára vagy krumplisra, mert már nagy urak voltunk a kerek, barna kenyérhez, amelyet egyébként jobban szerettünk, de azt a látszatot keltette, hogy nyomorgunk –, mennyit paradicsomra, uborkára, halra, tejre, joghurtra, gyufára, mennyit ruhakékitőre, Dero mosóporra, mindenre, amit naponta hazahordott bevásárló szatyraiban, sokszor húsz kilót is cipelve, és utána úgy fájt a keze, hogy alig bírta. „Látod, Mircișor, hogy feltörte a kezemet a szatyor”, mondta az előszobafalnak dőlve. Mutatta a tűzpiros dudorokkal teli tenyerét: „az Isten verje meg ezeket a szatyrokat, úgy vágják a kezemet, hogy megőrülök...” Majdnem sírt fájdalomában, feláldozott tenyerét, mellén keresztbe tett karral, sokáig a hónalja alá dugta. A reggeli cipekedés, az esti számolgotás az újság szélén, gyerekes írásával, ami még mindig olyan volt, ahogy a falusi tanítótól megtanulta, kacskaringós, ahogy a fényképek hátlapjára meg a kárminpiros táskában lévő papírokra írt (tintaceruzával) – közben a mosás, takarítás, beágyazás, rámolás mindenki után, apámat munkába indította, engem az iskolába, aztán a főzés („nem tudom már, mit főztek nektek, legszívesebben megfutamodnék”), minden elismerés nélkül, mindenki részéről közönyösen, mintha ez az asszony, aki embert faragott belőlünk, ez a jó és becsületes ember („Mircișor, soha életedben egyetlen szál cernát el ne vegyél, ha nem a tiéd”), aki az utolsó helyre szorult, tulajdonképpen nem is volt helye a családi szükségletek hierarchiájában, nem volt se ruhája, se cipője, hogy kimenjen az utcára, nem rúzsolta, nem csinósította magát, végül még az egylejes, kisautó formájú üveges kölnijéről is lemondott, évente csak egyszer daueroltatta a haját, ki tudja, milyen alkalmakra, mint valami cseléd, akit azért fizetnek, hogy mindent elénk rakjon, mosson, vasaljon ránk, hogy mi tisztességesen nézzünk ki az ő Bukarest közepében lévő falujától, a Volga, Floreasca és Melodia muzik övezte területtől távoli, homályos és ijesztő nagyvilágot járva, ahová ő sohasem merészkedett. A kredencen mindig ott találtam ezeket az újság fecniket, egymás alá sorban felírva rájuk, hogy „tójás”, „paradicsom” és „cukórka”, kacskaringósan, golyóstollal, az árákkal, anélkül hogy tudtam volna, ezek anyám poémái, amelyek a Portugál leveleknél, de még Szent Teréz egzaltált lapjainál is ihletettebb és szenvedélyesebb szerelmes történetekről szólnak. Az otthonunkban anyám két vakot vezetett, két köszívű, tőle és egymástól is elidegenedett férfit, odaadón szolgálta őket, neki ennyi elég volt, és nem várt érte viszonzást.

Én is leültem a kanapéra. A tévében még mindig ugyanaz az erkélyjelenet. Valaki lelkesen szónokolt, sokan álltak körülötte, mintha a testükkel akarnák megvédeni. A tévések reflektorfényeiben fürödvé szobrok közötti domborműnek tündek, amelyen a nagy politikai karrierjének fényes pillanatát örökítették meg, tetején vacogó galambbal. Majdnem leragadt a szemem, elkábultam ugyanazoknak a szavaknak a folyamatos ismétlésétől, a tízezres tömeg hullámzásától a sötét téren, a szónokok szájából kiáradó pára balettjétől,

amikor néhány különös villanás világította meg a teret, és valamilyen egyöntetű pattogás elnyomta a hangszórók hangját, amitől figyelni kezdtem a képernyőt. Az új szónok zavarban volt, amikor a mikrofonhoz lépett, valahová a közvetítő kocsik mögé nézett, és kiabált: „Testvérek! Lőnek! Kik lövöldöznek, testvérek?” A kamera elfordult a központi bizottság erkélyétől, és végigpásztázta a tömeget. Az emberek minden irányban forgolódva figyeltek, üvöltöztek és lármáztak. Valahonnan a háttérből vagy tíz torkolattűz villant egyenesen, mint a lézersugár, a márványépület felé. Nyilvánvalóan nyomjelző lövedékek foszforeszkáltak a sötétben, a decemberi fagyos hidegben. Hát délelőtt mégse ért véget minden? Nem a saját szememmel láttam az elnöki gépet bálnaként felemelkedni a központi bizottság épületének tetejéről, Ceaușescuval együtt, amikor nem vesztegetve az időt, elválasztották az ördögöt a gyermekektől? Nem volt velünk a milícia és a katonaság, ahogy egész nap százan meg százan ordították? Ünnepezt a nép, az évekig behűtött pezsgőt kinyitották, pukkanva spriccelt, de túl savanyúnak bizonyult, a gyilkosok összebarátkoztak az áldozatokkal, és együtt énekeltek az „Ébredj, román!”-t, a pópák a tudományos ateizmus tanárokkal együtt vonultak, akik most már földig hajolva vetették a keresztet, úgy imádkoztak a nemzeti megújulásért. Mindenki úgy tudta, kicsik és nagyok, jók és gonoszak, az összes román, hogy mostantól itt, ezen a bukolikus vidéken csak tej és méz folyik. Ki lőtt? Ki maradt még az ellenkező oldalon?

A tévé már régóta vibrált a kisasztalon. Rajta az éjjeli lámpa sohasem működött. A képernyőn ismét az erkély látszott, ahogy végigsöpört rajta a reflektorfény, a sápadt forradalmárok, mint valami barlangi bogarak, még jobban összebújtak, mintha hirtelen nagyon fáznának. De az az ember, aki fanatikus tekintettel a mikrofonba szónokolt, egy pillanatra se hagyta abba szóáradatát, csak mondta, mondta, még akkor is, amikor a tömeg a sötét téren már ledől előtte, mintha egy láthatatlan kéz kaszálta volna le. Itt egy fiatal srác, nagyon közelről leadott lövés zúta szét a halántékát, ott egy felnőtt férfi, a túloldalón egy fiatal lány. Forrongott és megszállottan vergődött a tömeg, a szélén állók futásnak eredtek, és eltűntek a sötétben, a páncélkosziból üvöltöttek a hangszórók, mint délelőtt: „Mindenki maradjon a helyén! Mindenki maradjon a helyén! Mutassuk meg a szemeteknek, hogy nem félünk tőlük, elvtársak! Bocsánat, uraim! Polgártársak, tulajdonképpen... Testvérek, íme, a bizonyíték, hogy legyőzhetetlenek vagyunk, hogy mostantól senki se érhet hozzánk.” És a beszélő két ujját pásztorosan a szájába dugta, és hosszan, elkeseredetten akkorát füttyentett, hogy a levél is lehullt a fáról. Mire a reggel óta a tér sarkában felejtett román Forradalom hirtelen talpra ugrott, tenyerével gyorsan lesimitotta katrincáját, meggázította nyakán és vállán dukátos nyakláncát, és nagy elefántléptekkel, hogy dübörgött alatta a kövezet, az erkélyhez sietett, utat tört magának a rémült, csak a térdéig érő polgárok között. Jaj volt annak, aki még idejében nem ugrott félre hatalmas bocsokora elől! Irgalmatlanul fellökte és beletaposta a tér egyre hidegebb sötétjébe. Ahogy odaért, a szemrevaló és tipikusan romános szemöldökű ifjú menyecske keblével az egész korlátot eltakarta, és így az erkélyen azon a tragikus éjszakán egyetlen golyó sem találhatott el többé egyetlen forradalmárt sem. Hosszú órákon át egymást követték a mikrofonnál, kilestek a büszke menyecske lapockája mögül, mind bátrabban szónokoltak, miközben köröskörül nyomjelző lövedékek csapódtak a komor épület hatalmas homlokzatának.

„Uramisten, Costel, most mi történik?”, anyám kővé dermedt a székén. „Kik lőhetnek?” Apám fehér volt, mint a fal. Úgy nézte a képernyőt, mint aki semmit sem ért az egészből. „A reakció, uram”, mondta kis idő múlva. „Ceaușescu emberei, az őrsége. A nevelőintézeti árvák. Előbújtak a vackukból, hogy megvédjék az apjukat.” „Jaj! És ha az öreg visszajön? Uramisten, Uramisten, mi lesz akkor velünk! Én azt hittem, mindenestül elvitte az ördög, és

tessék...” „Ha visszajön, mindenkit legyilkol. A kutyaúrstenit, hogy nem volt jobb dolgom, mint elégetni a párttagsági könyvem, ahelyett, hogy eldugtam volna valahová, a franca”... .

Ceaușescu visszajön. Az agyomosott, apátlan, anyátlan fiatalokból álló feketeruhás, a Főnököt és Leanát istenítő testőrök uralják a helyzetet. Elszabadul a kegyetlenkedés. A pályaudvarok és repülőterek blokád alatt. A rádió és tévécsatornák a kezükben. Kihirdetik a szükségállapotot. Feketeruhások járőröznek az utcákon. Rotweillereik mindenkit széttépnek, akivel találkoznak. Az emberek a lakásokban reszketnek, többé nem mernek mutatkozni. A rádióból, a televízióból, az írógépekből, a villanyvasalókból, a gáztűzhelyekből Ceaușescu beszél vadállati tekintettel. Ha kinyitják a hűtőt, Ceaușescu feje van a tortástálon, folyamatosan beszél. A falakon, a mennyezeten, a padlón képernyők jelennek meg, amelyeken Ceaușescu szónokol. A lakások ajtáját éjjel bakancsokkal berúgják, álarcosan, kutyákkal beözönlének, az asszonyt hálóingben, hajcsavarókkal, a férfit, dióolajos hajára szorított női harisnyával, kihúzzák az ágyból. A nő mondani akar valamit, mire úgy szájon vágják, hogy visszazuhan az ágyneműre. Az egyik kutya morogva ráugrik, nyelvéről csurog a nyál, az asszony elájul. A pizsamás férfi hunyorogva pislog a vadászlámpa fényében. „A párttagkönyvet! Azonnal mutassa meg a párttagkönyvét!” „Már nincs me-e-eg. El...” Nem tud parancsolni a szájának, térde elgyöngül, a szőnyegre rogy, azonnal megragadják, belökik a furgonba, elviszik egy stadionba, az éjszaka kellős közepén, vakítóan rávilágítanak az ezernyi pizsamás, automata fegyverrel őrzött férfira. Sorra, egymás szeme láttára agyonlövik őket. A férfi várja, hogy rá kerül a sor, ő az ötödik, aztán a negyedik, a harmadik, a második... A pisztolyos suhancnak fogalma sincs arról, hogy van a világon szánalom, szeretet, barátság, közeledik feléje, a pisztoly hideg csövét a homlokára szegezi, a férfi összehúzza szemét, és a koponyája szilánkokra robban. Az agya és vére néhány méterre köröskörül összemaszatolja a gyepet.

Otthagynom őket, beleolvadva a félhomályba, az asztal két végén, mereven kirajzolódnak a tévéképernyő éles fény-árnyék kontrasztjainak váltakozásában, szemükben rémület, ujjaiak reszketnek a fényes üveglapon, azok

tehetetlenségével és reménytelenségével, akik miután bejárták életük megannyi labirintusát, kanyarulatokkal, lejtőkkel és emelkedőkkel, összeszűkülő ösvénnyel és váratlan, hatalmas láva- és gyémántbarlangokkal teli rózsakeretekben és undorító vágóhidakon, miután nevettek és sírtak, szenvedtek és szenvedést okoztak, miután lehorzolták bőrüket és húsukat mind szűkebb alagutakban nyomulva, megrühösödve Isten bőrében, hirtelen az utolsó helyiségben találják magukat, ahonnan nincs már visszaút. Tudom, hogy örökre ott maradnak, az erkélyre és a malomra néző szobában, körülöttük a kanapéval, a „tyúkos” nippelkel teli vitrinnel, az aranyozott, földgömb formájú orosz ébresztőórával, a virágcsendéletekkel, a szélén rongyos perzsaszőnyeggel, a kicsorbult csillár gyenge, poros villanykörteivel, kitartóan bámulva a hamis kristálygömböt, a világra néző hamis ablakot, a hamis prófétát, ahogy vibráló, kékes fénye megvilágítja őket, mint valami kőzeteket a tengerparton. Beckenstein egyenletekbe burkolva ülnek, se élők, se holtak, mintha az étkező-szoba nem is valóság, csak valakinek az emléke volna egy másik világból. Apám és anyám. A két ember, aki nekem életet adott.

(regényrészlet)

KOSZTA GABRIELLA FORDÍTÁSA

MORARU,
Christian
„Mircea Cărtărescu
és a nemzeten túli
román irodalom”
Magyar Lettre
Internationale, 72

